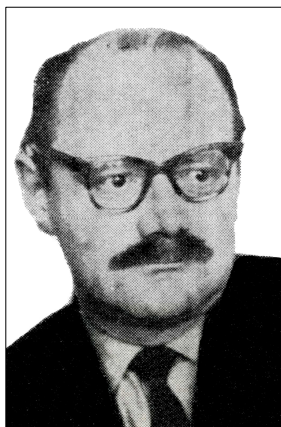

BÓDI GYÖRGYNÉ

A Madách-emlékplakett első kitüntetettjeinek egyike: Csukly László (1925–1982)

Ötven évvel ezelőtt, 1964. október 3-án délelőtt, Madách Imre halála centenáriumi ünnepségeinek sorozatában a Nógrád Megyei Tanács díszülést tartott, amelyen ismertették azt a tanácsi határozatot, amely Madách-emlékplakett létesítéséről szólt. Nógrád megye Tanácsa a centenáriumi emlékbizottság javaslatára minden évben a kulturális, művészeti életben legeredményesebben tevékenykedő személyiségnek ítélte oda a díjat.

Első alkalommal 20 fő kapta meg a megtisztelő kitüntetést: Darvas József (a Magyar Írószövetség elnöke), Ladislav Hradsky (szlovák), Heinz Kindermann (osztrák), Karel Krejčí (cseh), Toivo Lyy (finn), Richard Roger (francia), Jean Rousselot (francia) műfordítók, irodalomtörténészek, Komlós Aladár (a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke), Mihályfi Ernő (az Elnöki Tanács tagja, országgyűlési képviselő, a Madách Centenáriumi Emlékbizottság elnöke), Pataki László (a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság országos irodalmi szakosztályának elnöke), Rátkai Ferenc (a Művelődési Minisztérium irodalmi főosztályának vezetője), Waldapfel József irodalomtörténész, akadémikus. A sorban nógrádi személyiségek következtek: Barna Tibor, a *Nógrád* c. lap újságírója, Czinke Ferenc képzőművész, Géczy János politikus, Jobbágy Károly költő és Csukly László tanár, népművelő. A legismeretlenebb név a fenti helyi személyek közül Csukly László.

Ki is volt Csukly László?

Egy olyan ember volt, aki a tanításnak, az ismeretterjesztésnek, a népművelésnek – egyszóval a kultúrának szentelte életét. Még ma is, ötven évvel a fenti események után sokan tanítványaként, munkatársaként, alkotótársaként emlékeznek rá Salgótarjánban és a környező településeken.

Mivel érdemelte ki, hogy 1964-ben a Madách-centenárium alkalmából Madách-emléklaplakkal ismerték el munkáját?

Csukly László 1925. november 15-én született Székesfehérváron. Nagypapja Csukly Zoltán kántortanító volt Nyíradon, édesapja pedig segéderdészként dolgozott Kiskérpusztán és Jobbágyiban. Iskoláit Dombóváron végezte, majd Székesfehérváron és Aszódon középiskolai tanulmányokat folytatott. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, magyar-történelem szakon diplomázott. Az írás iránti vonzalma hamar megmutatkozott, ifjúsági lapokban jelentek meg elbeszélései. 1948-ban, az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc 100. évfordulójára meghirdetett pályázaton *Pálffy Albert élete és munkássága* című tanulmányával irodalomtörténeti díjat nyert és két évig a Magyar Tudományos Akadémia ösztöndíjasa lett. Pálffy Albert Petőfi Sándor pályatársa, a Tízek Társaságának tagja, a *Márczius Tizenötödike* c. lap szerkesztője, romantikus regények szerzője volt.

Csukly László az 1950-es években fővárosi iskolákban tanított, tanári kézikönyvet írt *A bányaipar története* címmel. Dolgozott a Munkaügyi Minisztériumban, a fővárosi tanácsnál, majd művelődési házat irányított. 1958-ban Nógrád megyében – talán édesapja nógrádi kötődése okán – Mátraverebélyen vállalt munkát. Okát a fővárosból való távozásának nem ismerjük. Rengeteg feladatot vállalt: tanított a község általános iskolájában, vezette a helyi kultúrház munkáját, amatőr színjátszó szakkört indított, a cigány gyermekek számára megszervezte a néptánckört és alapítója volt a mátraverebélyi modellező klubnak.¹

1971-ben interjút adott Gulyás Pál újságírónak, és visszatekintett a nógrádi évekre:

„Közvetlenül a községbe kerülése előtt megkérdezte tőle a megyei tanács művelődési osztályának vezetője: – Mondja, milyen bűne van magának, hogy Mátraverebélyre jelentkezett? – Nem tartozom azok közé, akik csak városi körülmények között tudják elképzelni az életüket. Ami pedig a hivatásomat illeti, arra mindenütt szükség van, s engem elsősorban a falvak vonzottak, ahol a legtöbb a tennivaló.” – válaszolta Csukly László.²

¹ Csukly László: A nagybáttonyi művészeti seregszemlééről. In: *Nógrád*, 1965. február 20. 4. p. – Modellező élet Mátraverebélyben. In: *Nógrád*, 1971. december 29. 5. p.

² Gulyás Pál: A népművelés közkatonája. In: *Népszabadság*, 1971. június 4. 3–4. p.

1958 és 1975 között végezte munkáját megyénkben, és ahogy önmagát nevezte: „a népművelés közkatonájaként”, irodalmi ismeretterjesztőként érdemelte ki a Madách-emlékplakettet.

1960-ban a *Palócföld-antológiában* *Az ajtó* című elbeszéléssel jelentkezett, majd kritikát, tanulmányt írt többek között Németh Lászlóról, Steinbeckről, Solohovról, Veres Pálnérol, Nagy Lajosról.

1964–1966 között a *Palócföld* (irodalmi–művészeti–kritikai–tudományos antológia) felelős szerkesztőjeként dolgozott egy olyan szerkesztőbizottság élén, amelynek tagja volt: Czinke Ferenc, Csík Pál, Kojnok Nándor, Paróczai Gergely és Herold László. A *Palócföld* rovatai ekkor a következők voltak: Szépirodalom, Hagyományaink, Gondjaink – örömeink, Kitekintés.

Az 1964-es centenáriumi évet a *Palócföld Emlékezés Madách Imrre* c. rovatával köszöntötte, itt jelent meg Csukly László írása *Madách Imre élete* címmel.³

A felelős szerkesztői munka mellett elkészítette a Nógrád megyei múzeumi füzetek c. sorozatban, az ötödik kötetként *Madách Imre élete és munkássága* c. tanulmányát, melynek előszavában irodalomtörténeti munkamódszerébe is betekintést nyerünk:

„Életéről, munkásságáról könyvtári irodalom jelent meg, csak ezek föl-sorolása felemésztené azt a helyet, amelyet kis tanulmányom megírására kaptam. Dolgozatom nem lép fel az önálló kutatás igényével. Csupán összefoglaló akar lenni, amely segítséget nyújt az ismeretterjesztő előadóknak és Madách munkássága iránt érdeklődőknek, hogy emlékeiket felfrissítsék, esetleg néhány addig ismeretlen adattal kiegészítsék.”⁴

Csukly László aktívan részt vett a *Nógrád* c. lapban megjelent tizenhat részes *Ismeri-e a Tragédia szerzőjét?* című emlékpályázat lebonyolításában. Az 1964. február 16. és 1964. június 21. között zajló versenyben összesen 64 kérdésre kellett a résztvevőknek válaszolni Madách Imre munkásságát illetően. A feladatok között négy esszékérdés kidolgozása is szerepelt, amelyeket Csukly László értékel. Példaként két esszékérdését idézzük.

Az egyik: „Hogyan értékeljük Az ember tragédiája IX. színét, a nagy francia forradalomról szóló jelenetet, milyen kapcsolatban van ez a jele-

³ Csukly László: Madách Imre élete. In: *Palócföld*, 1964. 1. sz. 5–12. p.

⁴ Csukly László: Madách Imre élete és munkássága. Balassagyarmat. 1964. (Nógrád megyei múzeumi füzetek 5.) 44 p.

net a magyar szabadságharcra és Madách haladó gondolkodására?” A másik: „Éva szerepe a Tragédiában és Ádám sorsának irányításában?”⁵

1964 őszén a centenáriumi ünnepséghez közeledve Csukly László a *Nógrád* című lapban négy részletben felidézte Madách Imre életútját, azaz a nem titkolt szándékkal, hogy Nógrád megye újságolvasói minél többet tudjanak meg Madáchról, munkásságáról.⁶

Sokszínű munkájának szép példája volt, hogy a mátraverebélyi színházszók vezetőjeként ekkor készítette fel a SZÖVOSZ-tagokból álló amatőr csoportot a *Tragédia* egyiptomi színeinek előadására. Ő maga Lucifer szerepét vállalta. Az előadást a környező településeken is bemutatta a kétszeres aranyérmes színházcsoporthoz.

A centenáriumi ünnepségeket követően Csukly László a *Palócföld* felelős szerkesztőjeként új rovatokat indított: *Tegnap, ma, holnap*; *Tanulmányok* (tudományáganként bontva). Szerkesztőbizottságának új tagjai lettek: András Endre, Kelemen István, Erdős István. Csukly László fontosnak tartotta a *Palócföld* folyóiratát alakítását, úgy ítélte meg, hogy Nógrád megyében 25–30 igen tehetséges szerző, képzőművész dolgozik, akik a provincializmust elkerülve a *Palócföld*-ben folyamatosan jelen vannak és körük bővíthet is. Az 1967. évi 1. számtól a *Palócföld* felelős szerkesztői feladatát Kojnok Nándor látta el, Csukly László pedig az 1972/4. számig folyamatosan dolgozott a *Palócföld* szerkesztőbizottságában, illetve szerkesztőségében.

Madách Imrével kapcsolatos publikációi folyamatosan jelentek meg a *Palócföld* és a *Nógrád* hasábjain: Veres Pálnéról, a palóc néplélek és élet ábrázolásáról az irodalomban, Gorkij és Madách irodalomtörténeti kapcsolatáról, Madách műveinek rendezéséről a művelődési házak színpadán, Madách Imre halálának 110. évfordulójáról, a *Tragédia* lemezen történt megjelenéséről.⁷

⁵ Csukly László: Pályázatunk I. főkérdésének válasza. In: *Nógrád*, 1964. március 24. 6. p. – Pályázatunk II. főkérdésének válasza. In: *Nógrád*, 1964. április 26. 5. p.

⁶ Csukly László: Az életút első szakasza. In: *Nógrád*, 1964. szeptember 27. 4. p. – Az egyéni és nemzeti tragédia nehéz éve. In: *Nógrád*, 1964. szeptember 29. 4. p. – A halhatatlanság felé. In: *Nógrád*, 1964. szeptember 30. p. – A halhatatlanság bírja az idő. In: *Nógrád*, 1964. október 1. 4. p.

⁷ Csukly László: A nőnevelés magyar apostola – Veres Pálné és Madách Imre kapcsolata. In: *Palócföld*, 1965. 2. 130–133. p. – A palóc néplélek és élet ábrázolása az irodalomban. In: *Palócföld*, 1968. 3. sz. 68–77. p. – Gorkij és Madách. In: *Nógrád*, 1968. március 17. 4. p. – Csukly László–Kerényi Ferenc: Madách a művelődési házak színpadán. In: *Nógrád*, 1970. december 31. 4. p. – 1971. január 1. 4. p. – Csukly László: Madách Imre halálának 110. évfordulója.

Miután a *Nógrád* című napilap külső munkatársaként is tevékenykedett, munkásságának fontos részét jelentette az irodalmi, zeneművészeti, képzőművészeti, néprajzi ismeretterjesztés. Írásainak egy része nógrádi kötődésű alkotókról szólt: Szabó Lőrinc, Fáy András, Komjáthy Jenő, Lavotta János, Paulini Béla, Benczúr Gyula stb. Bemutatta a kortársak: Fábry Zoltán, Jobbágy Károly, Vihar Béla, id. Szabó István stb. tevékenységét is.

1971. április 25-én kezdte el a *Nógrád* hasábjain *Mit olvassunk? A hét könyve* c. sorozatát – még nevének aláírása nélkül. Kezdetben új könyvekről írt recenziót, majd egy-egy írói életutat is jellemzett a megjelent új mű alapján. A *Nógrád* szerkesztőségi kollektívája ezért a sorozatért Nívó-díjban részesítette.

Közben Mikszáth Kálmánról szóló sorozatra is vállalkozik 1972. január és 1972. március között. A tizenöt részből álló sorozat jól mutatja stílusát, rátermettségét, az ismeretterjesztés iránti elkötelezettségét. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Nógrád Megyei Szervezete irodalmi szakosztályának tagjaként az élőlétől sem pártolt el. Havonta 3-4 előadást vállalt. „...előadásait, írásait szívesen tűzdelte meg idézetekkel” – írta róla visszaemlékezésében Csukly Lászlóné Gönczöl Ilona. Idézetei mindig találóak voltak, a bemutatott író, költő, művész életútjának, munkásságának megértését szolgálták.⁸

Hogyan ítélte meg Csukly László saját munkáját, az ismeretterjesztés hasznosságát?

„Megelégedett ember?” – kérdezte őt Gulyás Pál.

„A hivatásomnak élhetek, és azt hiszem, nem hiábavaló, amit csinálok. Aki a közművelődés munkása, az látványos sikerre nem számíthat: én örülök minden kis eredménynek, aminek az eléréséhez hozzájárultam.”⁹

1974 januárjában a Nógrád Megyei Tanács Madách Imre életművével foglalkozó, szellemi örökséget ápoló, a megye szellemi életét céltudatosan gazdagító tudományos és irodalmi-művészeti alkotómunkára ösztönző díjat alapított. Első alkalommal Hibó Tamás grafikusművész és Csukly László nyerte el az ösztöndíjat.

1975. augusztus 18-tól azonban Csukly László családjával Tatára költözött. Új munkahelye a Komárom Megyei Tanács Művelődési Osztálya lett, ahol utolsó beosztása a vezető közművelődési szakfelügyelői poszt

In: *Nógrád*, 1974. október 6. 8-9. p. – Az ember tragédiája – lemezen. In: *Palócföld*, 1979. 5. sz. 21–22. p.

⁸ Csukly Lászlóné Gönczöl Ilona levele a szerzőnek 2004. szeptember 29-én.

⁹ Gulyás Pál: A népművelés közkatonája. In: *Népszabadság*, 1971. június 4. 3–4. p.

volt. Tanított esti tagozaton egy szakközépiskolában, de mindenekelőtt hű maradt a helyismereti kutatómunkához, az ismeretterjesztéshez.

Feleségével, Gönczöl Ilonával 1961-ben ismerkedett meg, aki védőnőként együtt dolgozott Csukly László húgával. Gönczöl Ilonától a találkozás estéjén a következő papírra írt sorokkal búcsúzott: „Istenem, milyen furcsa is az ember. Csak ránevet két ilyen szép szem. S mit eddig oly cudarnak látott, szeretné megölelni a világot!”¹⁰

Összeházasodtak, két fiuk született, Mátraverebélyben szolgálati lakásban éltek. Gönczöl Ilona családi öröksége Felsőgallán egy nyomdai, kötetzeti műhely és papírkereskedés és egy hozzátartozó lakás volt. Ennek az örökségnek az elrendezése tette lehetővé, hogy saját lakást vásároljanak. Ez az oka Nógrád megyéből történt elköltözésének.

Csukly László alkotókedve töretlen volt, folyamatosan publikált Komárom-Esztergom megye újságjában, a *Dolgozók Lapjában*, a *Komárom Megyei Könyvtárosban*, a *Népművelés* és az *Új Forrás* című folyóiratokban. 1977-ben előszót írt a *Kéziratok megyénkről. Komárom megye közgyűjteményeiben őrzött kéziratok lelőhely katalógusa* c. munkához. 1978-ban ő szerkeszti *A közművelődésért. Komárom megye közművelődési intézményeinek bemutatkozása* című kötetet. 1978-ban jelenik meg az *Értjük egymást? Pódiumjáték a mai munkásletről* c. kötetben Gerelyes Endre *Kegyetlen történet* c. elbeszélésének általa elkészített dramatiszálása. 1980-ban publikálta a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár évkönyvében *Emlékezés Czuczor Gergely érdemes munkásságára* c. tanulmányát.

Csukly László alapítja meg és szerkeszti a Komárom Megyei Honismereti Kiskönyvtár sorozatot, melynek első kiadványa a *Babits Mihály és Esztergom* c. munkája, amely két kiadást ért el rövid idő alatt.

1978-ban megműtötték, egészsége ezt követően folyamatosan gyengült. Felesége, Gönczöl Ilona ápolta, aki védőnői élményeit a *Nők Lapjában* publikálta, és verseket is írt.

Csukly László az ápolás nehéz pillanatait mindig tréfával ütötte el: „Megírta-e már a cikkem?” – kérdezte feleségét.¹¹

Csukly László 1982. április 13-án hunyt el. Tatán, az Almási úti temetőben temették el.

Búcsúztak tőle munkatársai, barátai Komárom–Esztergom megyéből és Nógrád megyéből.

Takács Anna tatabányai könyvtáros így búcsúzott tőle:

¹⁰ Csukly Lászlóné Gönczöl Ilona levele a szerzőnek 2004. szeptember 29-én.

¹¹ Csukly Lászlóné Gönczöl Ilona levele a szerzőnek 2004. szeptember. 29-én.

„Ma még mintha éreznénk a levegőben az elmaradhatatlan pipafüst illatát, ma még előttünk van az élet szeretetét sugárzó arca. Ma még pontosan emlékezünk, hogy minden feladat megoldásához volt valami új, érdekes javaslata, mindig volt aktuális mondanivalója és megvalósításra váró terve... Igazi lokálpatriótának ismertük meg, aki foglalkozott szűkebb hazája művelődéstörténetével, hogy közben nem feledkezett meg nemzeti kultúránk értékeiről sem.”¹²

Kojnok Nándor, egykori kollégája, pályatársa írta róla abban a folyóiratban a megemlékezést, amely oly sok írásának helyt adott, s amelynek antológiából folyóirattá alakításában igen sokat tett:

„Fáradhatatlan, kiváló munkatársunk volt a művelődés, különösképpen az irodalom szolgálatában; nevelő szellemű ismeretterjesztő, minden korosztállyal szót értő... Lélekre, szándéokra figyelő barátunk volt, friss forrásvízként tisztán áttetsző, de színekben ragyogó egyéniség, akivel a mindennapi beszélgetések is maradandó élményekké váltak.”¹³

Köszönetünket fejezzük ki Horváth Géza tatabányai helytörténeti könyvtárosnak, hogy igényes bibliográfiájával segítségünkre volt Csukly László Komárom-Esztergom megyében végzett munkásságának feltárásában, valamint lehetővé tette Csukly László családjával a kapcsolatfelvételt.

¹² Takács Anna: Csukly László. In: *Komárom Megyei Könyvtáros*, 1982. 2. sz. 41. p.

¹³ Kojnok Nándor: Csukly László. In: *Palócföld*, 1982. 2. sz. 1. p.